

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zánik závazků dle občanského zákoníku

Nastane-li právní skutečnost, se kterou normy občanského práva spojují zánik závazkového vztahu, pak takový závazkový vztah zaniká. Skutečnosti, které mohou vést k zániku závazkového vztahu, jsou vymezeny jednak v ustanoveních občanského zákoníku, ale strany závazkového vztahu si je mohou stanovit přímo ve smlouvě

Nastane-li právní skutečnost, se kterou normy občanského práva spojují zánik závazkového vztahu, pak takový závazkový vztah zaniká. Skutečnosti, které mohou vést k zániku závazkového vztahu, jsou vymezeny jednak v ustanoveních občanského zákoníku, ale strany závazkového vztahu si je mohou stanovit přímo ve smlouvě.

Existují různá kritéria dělení zániku závazků. Tím nejzákladnějším je dělení podle druhu právní skutečnosti, která je právním důvodem zániku závazku. Závazkový vztah může zaniknout na základě jednostranného právního úkonu a to:

- 1) splněním dluhu (§§ 559 – 569 občanského zákoníku) – je to právní úkon, kterým dlužník ze závazkového vztahu poskytuje dohodnuté plnění věřiteli ze závazkového vztahu, věřitel toto plnění přijímá. Vzhledem k tomu, že se nejedná o dvoustranný právní úkon, dluh je splněn i tehdy, pokud věřitel neposkytne potřebnou součinnost a plnění nepřijme. Zpravidla plní dlužník osobně, ale není vyloučeno, že dluh mohou splnit i osoby jiné (např. ručitel v případě, že dlužník dluh na výzvu věřitele nesplní). Oprávnění k přijetí plnění má pouze věřitel, může však dojít k tomu, že plnění přijímá i osoba od věřitele odlišná např. zmocněnec, zákonný zástupce nezpůsobilého věřitele apod.
- 2) uložením do úřední úschovy (§ 568 obč.z.) – v případě, že věřitel je nepřítomen nebo je v prodlení, nebo má dlužník důvodné pochybnosti, kdo je věřitelem, či věřitele nezná a nemůže tedy svůj závazek splnit věřiteli, je oprávněn předmět plnění uložit do úřední úschovy, čímž nastanou účinky splnění závazku.
- 3) odstoupením od smlouvy – subjekt může odstoupit od smlouvy v souladu s ustanoveními §§ 48, 49, 497 a 517 občanského zákoníku. Následkem tohoto právního úkonu je zánik práv a povinností ze závazkového vztahu, dlužník již není povinen dále plnit. Pokud si strany již poskytly nějaké plnění, jsou povinny si toto plnění navzájem vrátit. Za splnění podmínek daných zákonem může věřitel uplatnit právo na náhradu škody.
- 4) jednostranným započtením (§§ 580 – 581 obč.z.) – což je právní úkon, jímž jedna ze stran závazku započítává svou vzájemnou pohledávku vůči druhé straně k úhradě svého dluhu u věřitele. Musí se jednat o započitatelnou pohledávku, vůči níž je započtení přípustné, plnění ze vzájemných pohledávek musí být stejného druhu.
- 5) výpovědi (§ 582 obč.z.) – byla-li sjednána smlouva na dobu neurčitou, jejímž předmětem je závazek k nepřetržité nebo opakované činnosti, nebo závazek zdržet se určité činnosti anebo strpět určitou činnost a nevyplývá-li ze zákona nebo ze smlouvy způsob její výpovědi, lze smlouvu vypovědět ve lhůtě tří měsíců ke konci kalendářního čtvrtletí. Výpověď nelze podat vůči závazku zdržet se určité činnosti, jestliže z jeho povahy nebo ze smlouvy vyplývá, že závazek je časově neomezen.

Mezi dvoustranné právní úkony, jimiž závazek mezi stranami zaniká patří:

- 6) privativní novace (§§ 573 – 574 obč.z.) – je to způsob zániku závazku, který je založen na dohodě mezi věřitelem a dlužníkem, že dosavadní závazek je nahrazen závazkem novým a dlužník je tedy povinen plnit z nového závazku.

7) vzdání se práva (§ 574 obč.z.) - na základě písemné dohody mezi věřitelem a dlužníkem, může a věřitel prominout dlužníkovi dluh nebo se vzdát svého práva. Zákonodárce však zakazuje věřiteli, aby se vzdal svých práv, která mohou vzniknout teprve v budoucnosti.

8) prominutí dluhu (§ 574 obč.z.) - viz. bod 7.

9) narovnání (§§ 585 - 587 obč.z.) - podstatou tohoto právního úkonu je dohoda stran, kterou se nahrazuje dosavadní obsah závazku, který byl mezi stranami sporný, novými právy a povinnostmi. Dosavadní závazek je tedy nahrazen závazkem, který vyplývá z narovnání.

10) započtení dohodou (§§ 580 - 581 obč.z.) - na rozdíl od jednostranného započtení započtení dohodou předpokládá vzájemný konsensus stran závazku. Hlavním rozdílem je možnost započíst i vzájemné pohledávky, které jsou z jednostranného započtení podle § 581 odst. 1 a 2 vyloučeny.

Závazek může zaniknout také na základě právní události.

11) nemožnost plnění (§ 575 obč.z.) - pokud dojde k situaci, že plnění dlužníka se stane nemožným, pak jeho povinnost plnit zaniká. Musí jít o nemožnost objektivní, ne o nemožnost hospodářskou. O nemožnosti plnění můžeme v podstatě hovořit jen u individuálně určených věcí, vzhledem k tomu, že genericky určené věci jsou nahraditelné jiným plněním.

12) uplynutí doby (§ 578 obč.z.) - závazkový vztah může zaniknout i uplynutím doby, což může být určeno jednak v zákoně, ale také si to mohou strany dohodnout.

13) smrt dlužníka nebo věřitele (§ 579 obč.z.) - smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem. Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.

I složená právní skutečnost může být důvodem pro zánik závazku.

14) neuplatnění práva (§ 583 obč.z.) - v případech zákonem předpokládaných dochází zániku závazku i tehdy, pokud nebylo právo uplatněno.

15) prodlení dlužníka u fixních smluv (§ 518 obč.z.) - byla-li ve smlouvě stanovena přesná doba plnění a ze smlouvy nebo z povahy věci vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít věřitel zájem, musí věřitel oznámit dlužníkovi bez zbytečného odkladu, že na plnění trvá; jestliže tak neučiní, smlouva se od počátku ruší.

Jinak může dojít k zániku závazku

16) splynutím (§ 584 obč.z.) - které nastane, pokud dojde k splynutí dlužníka a věřitele v jedné osobě, vzhledem k tomu, že právní vztah ztrácí důvod své existence.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Promlčení zápůjčky na dobu neurčitou a změna judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Jak dlouho po podání žádosti o vydání stavebního povolení musí žadatel udržovat podkladová stanoviska platná a aktuální?](#)
- [Ne/podceňování zastupitelnosti bezpečnostních rolí dle zákona o kybernetické bezpečnosti](#)
- [Právo a umělé inteligence: AI Act, osobní údaje, kyberbezpečnost a další regulace](#)
- [Dítě a dovolená v zahraničí: Co dělat, když druhý rodič nesouhlasí s cestou?](#)

- [Cena zvláštní oblíby - kdy má citový vztah poškozeného k věci vliv na výši odškodného?](#)
- [Umělá inteligence v právu: Efektivní pomoc nebo riziko pro odborný úsudek?](#)
- [Úvodní vhléd do klasifikace povinných osob dle návrhu nového zákona o kybernetické bezpečnosti](#)
- [Rodinná nadace s dceřinou společností: Alternativa ke svěřenskému fondu pro správu rodinného majetku](#)
- [Řádné prověření podnětu jako podklad pro místní šetření \(nález Ústavního soudu\)](#)
- [Zákon č. 73/2025 Sb.: Advokacie v nové éře regulace a ochrany důvěrnosti](#)